

SPECIAL 8 - AD DE LA MAR

EEN BIJZONDERE ONTDEKKING: STADHOUDER WILLEM V IS INCOMPLEET

In Delft ligt de koninklijke familie begraven.
Bijna alle stadhouders en koningen/koninginnen met hun echtgenoten zijn hier bijgezet.

Waarom is Delft de stad met de koninklijke grafkelder? De grafkelder van de Nassau's is toch in Breda?

Toen Willem van Oranje in 1584 werd vermoord, was Breda in handen van de Spanjaarden en de begrafenis daar was dus onmogelijk. Omdat hij in het Prinsenhof in Delft woonde, werd er gekozen voor de Nieuwe Kerk. Boven de grafkelder kwam een monumentje, maar het monument dat wij kennen kwam pas veel later.

Breda - Grote Kerk : graf Nassau

Delft - Nieuwe Kerk

grafmonument Willem van Oranje

Toch zijn niet alle leden van het koninklijk huis in Delft bijgezet. Wie ontbreken er?

Twee personen liggen in België.

- De oudste zoon van Willem de Zwijger, **Philips Willem** (1554-1619) is begraven in de Sint-Sulpitiuskerk in Diest.
- **Henriëtte gravin d'Oultremont de Wégimont** (1792-1864) is bijgezet in Wégimont bij Luik. Zij was pas na de troonsafstand met koning Willem I getrouwd.
- In Londen liggen in de Westminster Abbey ko-

ning-stadhouder **Willem III** (1650-1702), zijn vrouw **Mary Stuart II** (1662-1695) en zijn moeder **Mary Stuart I** (1631-1660), de vrouw van stadhouder Willem II (1626-1650). De Westminster Abbey is een echte grafkerk. Er zijn veel koningen en koninginnen begraven, maar ook dichters en musici, generaals en politici, mensen van de wetenschap en talloze andere groten uit de Engelse geschiedenis.

Koning-stadhouder Willem III

Westminster Abbey - graf Willem III & Mary II

Mary II Stuart

Wie zijn er herbegraven in Delft?

In de loop van de tijd zijn vijf Oranjes, die elders waren bijgezet, in Delft herbegraven.

- **Fritz** (Willem George Frederik 1774-1799), zoon van Willem V, was opperbevelhebber van het Oostenrijkse leger. Hij werd begraven in Padua. In 1896 zorgde koningin Emma ervoor dat zijn kist naar ons land werd overgebracht, samen met de typisch Griekse grafstèle van de beroemde Canova, die nu in het koor hangt.
- **Wilhelmina van Pruisen** (1751-1820), echtgenote van Willem V, werd tijdelijk in Apeldoorn bijgezet, omdat de grafkelder vol was. Na de bouw van een tweede grafkelder, werd zij daarin in 1822 herbegraven.
- **Ernst Casimir** (1822), zoontje van koning Wil-

lem II, overleed 5 maanden na zijn geboorte en werd bijgezet in de voormalige Augustijnenkerk in Brussel. Pas in 1860 werd hij in de crypte bijgezet. In het koor staat een zwarte natuurstenen memorieplaat met gouden letters.

- **Pauline** (1800-1806) was de dochter van koning Willem I. Zij overleed in de Franse tijd en was eerst begraven op het landgoed Freienwalde in Berlijn. In 1911 werd haar kistje tussen de kisten van haar ouders geplaatst.
- Stadhouders **Willem V** (1748-1806) werd in Braunschweig in de crypte van de Dom bijgezet. In 1958 werd zijn kist en een zilveren vaas met zijn hart bijgezet in de koninklijke grafkelder. Maar werd daarbij niet iets vergeten?

Willem George Frederik

kistje van Pauline

Ernst Casimir

Gescheiden bijzetting

Al heel vroeg had men de opvatting dat het hart de plek van de liefde was. Na het overlijden van een vorst werd het hart daarom vaak geschonken aan de plaats waarvan hij het meeste gehouden had, terwijl het lichaam werd begraven in zijn woonplaats. In later tijd werden ook de ingewanden op een aparte plaats bewaard, zodat er op drie plekken gebeden kon worden voor het zielenheil van de overledene. Stierf een vorst tijdens een veldtocht ver van huis, dan was het praktisch om het lichaam ter plekke te begraven en het hart naar het moederland te repatriëren.

Bertrand du Guesclin (1320-1380) was een Frans maarschalk die zelfs 4 begraafplekken kreeg. Hij sneuvelde in Auvergne en had bij leven gezegd dat hij graag in Dinan begraven wilde worden. In Le Puy werd zijn lichaam gebalsemd en zijn ingewanden bleven achter in de kerk van de Jacobijnen, nu de St. Laurent. Het balsemen bleek niet voldoende, dus werd het lichaam in Clermont-Ferrand gekookt en losgeweekt van het geraamte. Dat lichaam bleef achter in de kerk van de Franciscanen, de Église des Cordeliers. Het skelet reisde verder naar de basiliek van Saint-Denis in Parijs, de kerk waar ook veel Franse koningen zijn begraven. Het hart arriveerde tenslotte in Dinan, waar het werd bijgezet in de kerk van de Jacobijnen, de Saint Sauveur. In Dinan staat ook zijn standbeeld, een ruiter te paard.

Ook Willem V werd gescheiden bijgezet, maar alle drie de delen kwamen in dezelfde kerk, de Sankt Blasius in Braunschweig. Behalve de kist met geraamte waren er zilveren urnen voor hart en ingewanden.

Dinan - standbeeld

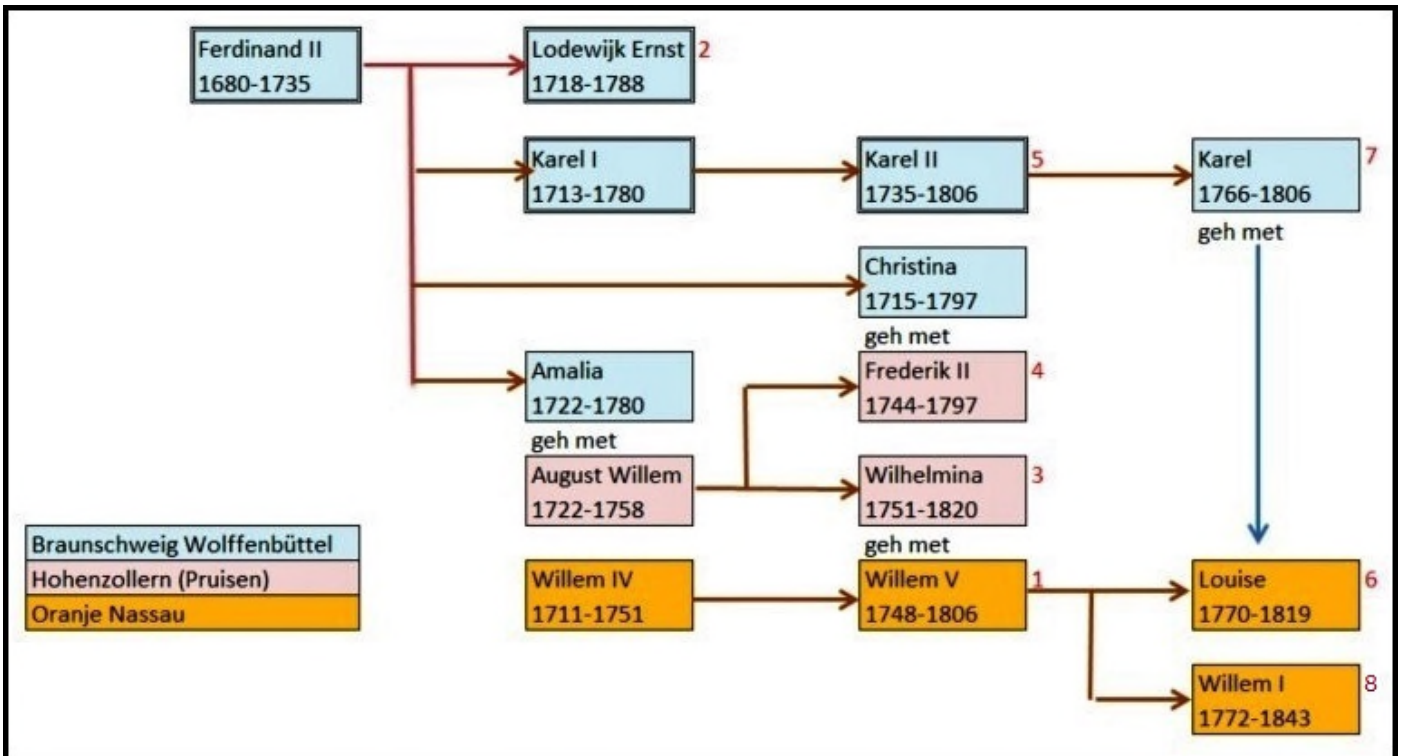

Parijs - basiliek Saint-Denis

Dinan - harturn

Wie was stadhouder Willem V ?

(de nummers in onderstaande tekst verwijzen naar de personen in de stambomen)

In 1751 verloor Willem V (1) zijn vader, hij was toen drie jaar oud. Veldmaarschalk Ludwig Ernst von Braunschweig Wolfenbüttel (2) was in 1750 in dienst gekomen van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en stond daar bekend als de *hertog van Brunswijk*.

Een jaar na de dood van Willem IV werd hij opperbevelhebber van het leger en na het overlij-

Stadhouder Willem V

den van diens vrouw Anna van Hannover werd de hertog 'besturend voogd' over de kleine prins. Die noemde hem zijn tweede vader. Toen Willem meerderjarig was, in 1766, werd hij stadhouder en Lodewijk Ernst werd zijn belangrijkste raadgever. Een jaar later trouwde Willem met Wilhelmina van Pruisen (3). Het echtpaar zou vijf kinderen krijgen, waaronder Louise (6) en Willem (8), de latere koning Willem I der Nederlanden. Het was de tijd van de Patriotten en Prinsgezinnen. Patriottische mannen stichtten vrijkorpsen om de macht over te nemen. Voor de veiligheid ging het prinselijk gezin in Nijmegen op het Valkhof wonen. Heel bekend is het verhaal dat de doortastende Wilhelmina naar Den Haag wilde, maar door een vrijkorps bij Goejanverwellesluis

Wilhelmina van Pruisen

tegengehouden werd. De prinses moest eerst op een stapel kazen zitten en kreeg begeleiding mee toen ze naar het toilet moest. Woedend kwam ze in Nijmegen terug en vroeg haar broer, de Pruisische Koning Frederik II (4), om militaire hulp. Die stuurde in 1787 een leger onder leiding van veldmaarschalk Ka-

rel II von Braunschweig Wolfenbüttel (5). Veel Patriotten vluchtten het land uit, maar in 1795 kwamen ze samen met een Frans leger terug. Het prinselijk gezin vluchtte naar Engeland. Later ging de familie op Oranienstein bij Diez in Duitsland wonen.

Schloss Oranienstein bij Diez

Was Willem V een goede stadhouder?

Willem V wist zelf dat hij niet geschikt was om te regeren. In het Nijmeegse Valkhof zag Wilhelmina haar man eens lachend voor de spiegel staan. Zij vroeg hem wat er zo leuk was en hij antwoordde: *Kijk toch eens, wat een rare sufferd als partijleider.*

Op de afbeelding met delen van de drie stambomen zie je dat steeds weer de families met elkaar werden verbonden. Twee zussen van 'besturend voogd' Lodewijk Ernst, Christina en Amalia, trouwden met iemand uit het huis Hohenzollern / Pruisen. Wilhelmina en Frederik II van

Pruisen waren kinderen van Amalia.

In 1789 vroeg regerend hertog veldmaarschalk Karel II (5) Louise (6) ten huwelijk voor zijn oudste zwakbegaafde zoon Karel (7). Louise wist dat er weinig aanzienlijke huwelijkskandidaten wa-

ren en door een huwelijk met een erfprins zou haar toekomst verzekerd zijn en dus zei ze 'ja'.

Willem V overleed in 1806 aan een beroerte tijdens het jaarlijks bezoek aan dochter Louise in Braunschweig. Hij werd daar begraven in de Dom en, zoals eerder vermeld, in drie delen.

Louise van Oranje-Nassau x Karel von Braunschweig

De Dom van Braunschweig

Dom van Braunschweig

werden weggehaald. In de jaren 60 van de vorige eeuw werd de Dom gerestaureerd en sinds die tijd wordt hij weer als kerk gebruikt.

De kerk werd gesticht door Heinrich der Löwe (ca 1130-1195), hertog van Beieren en Saksen en was bestemd als zijn grafkerk. De kerk was nog niet voltooid, toen hij er werd begraven en zijn echtgenote Mathilde had er al zes jaar eerder een plekje gekregen. Het zou duren tot na 1650 dat de familie von Braunschweig Wolfenbüttel deze crypte tot hun grafkelder bestemde. Er liggen zo'n 25 personen en de eerste vier personen uit bovenstaande stamboom (met zwarte kader- rand) hebben er ook een plaatsje gekregen.

Kopstukken van het nationaalsocialisme zagen in Hendrik de Leeuw een voorloper van hun ideologie. In de jaren na 1930 werden er plannen gemaakt om van de Dom een nationaal herdenkingsmonument te maken.

Het interieur werd weer teruggebracht naar de twaalfde eeuw en alle kruisen en schilderijen

Heinrich der Löwe

Wat gebeurde er na de Franse Tijd?

Na de Franse Tijd werd in 1819 Louise van Oranje-Nassau als eerste in de koninklijke grafkelder in Delft bijgezet. Toen een jaar later Wilhelmina van Pruisen op Het Loo overleed, bleek de kelder vol en werd zij tijdelijk begraven in een grafkelder in de Mariakerk in Apeldoorn. Deze

kerk werd in 1842 afgebroken; op het Raadhuisplein zijn later de contouren aangebracht. Koning Willem I liet onder de Nieuwe Kerk in Delft een tweede grafkelder bouwen. Toen die gereed was kon Wilhelmina daarin in 1822 worden herbegraven.

Mariakerk Apeldoorn

contouren van de Mariakerk Apeldoorn

Op 29 april 1958 werd Stadhouder Willem V, na meer dan 150 jaar in Braunschweig te hebben gerust, in de koninklijke grafkelder bijgezet. Ook een zilveren vaas met het hart van de prins werd naar Delft gebracht. Koningin Juliana was bij deze gebeurtenis aanwezig, maar koninginmoeder Wilhelmina wilde volgens secretaris Thijs Booy 'niet achter de kist van een sufferd lopen'. Misschien refereerde zij aan de eerder genoemde gebeurtenis, waarin Willem V zichzelf in de spiegel zag als *een rare sufferd als partijleider*. In het koor herinnert een plaquette aan deze herbegravenis.

plaquette voor Willem V

bijzetting Willem V op 29 april 1958

Maar er was toch nóg een urn?

In zijn boek *Vorstelijk begraven en gedenken* van Cees van Raak staat dat bij de bijzetting van *het stoffelijk overschot van zijne doorluchtige hoogheid Willem V prins van Oranje en Nassau, erfstadhouder der Verenigde Nederlanden enz.* ook de zilveren urn met het hart overkwam, maar dat die met zijn ingewanden werd vergeten.

Die vergeten urn liet mij niet los en in 2016 ging ik naar de Braunschweiger Dom om de crypte te bezichtigen en de urn te zoeken. Tot mijn teleurstelling was de deur van de crypte op slot en daarachter was alles donker. Niemand van de aanwezigen had ooit van Wilhelm von Oranien gehoord.

Thuis gekomen stuurde ik een brief naar een aantal instanties met een vraag om informatie en

de vergeten urn met de ingewanden van Willem V

de respons was in eerste instantie nihil. Toen ik de moed al had opgegeven ontving ik een brief met een grote verrassing. Wat werd mij meegedeeld? Toen in 1958 Willem V werd herbegraven, was het niet bekend dat er nog een urn moest zijn met zijn ingewanden. In 1968/69 waren er bouwactiviteiten en werden er onder de vloer van de crypte urnen ontdekt van meerdere personen. Die urnen werden opgegraven, gefotografeerd en op een andere plek opnieuw bijgezet. En een van die personen was inderdaad 'onze' Willem V.

Rest nog de vragen: zal het koningshuis weten dat er in Braunschweig nog delen van een voorvader aanwezig zijn en zal er nog actie ondernomen worden om Willem V te completeren?

ingang crypte Dom Braunschweig

Domkirche St. Blasii zu Braunschweig

Bronnen:

- foto urn Willem V: "LAW Pfarrarchiv Braunschweig Dom 316: Instandsetzung der Krypta, 1968/1969" Copyright foto: "Landeskirchliches Archiv Wolfenbüttel", Fotograaf: "Otto Hoppe, Braunschweig", gekregen via bemiddeling van het Stadtarchiv Braunschweig.
 - foto Mariakerk Apeldoorn: Vereniging Oud-Apeldoorn, Henk van de Waardt.
- Met hartelijk dank aan beide bovenstaande instanties voor hun inspanningen.
- Cees van Raak: *Vorstelijk begraven en gedenken*, Bussum 2003.
 - Thijs Booy: *De levensavond van Koningin Wilhelmina*, 2de uitg., Amsterdam, 1980.
 - Edwin van Meerkerk: *De laatste stadhouder*, artikel in *Historisch Nieuwsblad* 10/2007.
 - Lucien de Cock: *Rituelen en gewoonten in Europa*, Leuven Kampen 2006.
 - internet: diverse artikelen en foto's uit het publieke domein.